

MÓRICZ ZSIGMOND

BOLONDKOCSI, PÁVAFARKÚ TRAKTOR STB.

A magyar földműves remekül tudja egyszerűsíteni a munkáját. Jóformán minden lépésénél van valami ötlete, amivel rövidíteni, egyszerűsíteni és eredményesebbé lehet tenni a keserves kézi munkát.

Három kitűnő találmánnyal találkoztam a héten Hódmezővásárhelyen.

Aratásnál az az általános szokás, hogy a búzát levágják, kérébe kötik, s a kéréket keresztbe rakják. Ez a legjobb módszer, ha a búzát nem lehet rögtön behordani, így védik legjobban a veszedelemtől, esőtől, időtől.

A vásárhelyi pusztai tanyákon azonban van egy másik módszer: a vontató. Ez egy egyszerű boglyarakás. A búzát, árpát, zabot nem kötik össze kérébe, hanem úgy rakják össze, mint a szénát. Petrencékbe.

Ezt aztán nem rendes szekerekkel hordják be, mert azzal nagyon törne, sőt kicsépelődne a száraz kalász, hanem már az ősapák konstruáltak erre egy különös alkotmányt: a bolondkocsit.

A „bolondkocsi”, ahogy ejtik, két kerék-készülékből áll; két tengely s rajta a két kerék. A két részt két hosszú, vastag rúddal kötik össze, amelyeket háromszög alakban fektetnek a tengelyekre.

A petrencét úgy szállítják el, hogy először két vékonyabb rudat dugnak alá párhuzamosan. Akkor keresztbe dugják a két vastag rudat, előbb egyiket, aztán a másikat, s mikor alatta van egyik, méternyi emelőoszlopokkal felemelik a kocsi oldalrúdját a tengelyekre. Így négy rúd képezi a szállító kocsi alapját. Elébe fogják a lovakat, s beszállítják a sértetlen boglyát a géphez.

Ennek a hódmezővásárhelyi találmánynak most bizonyos konkurrenciája támadt a német mezőgazdaságban, ahol pontosan ugyanezt a szerkezetet racionalizálás címen vezetik be.

A „bolondkocsi” mintaképe annak, hogy lehet tökéletesen és parasztésszel megoldani egy feladatot, hogy semmi fölösleges ne legyen benne.

Egy Nagy Pál nevű kiskazda az idén érdekes találmánnyal lépett a vásárhelyi pusztán a világ elé.

A cséplőgépet mostanában főleg traktorokkal vontatják, és cséplés közben azzal hajtják.

Nagy Pál gazda sokallotta a szállításra vesztegetett időt, ezért azt csinálta, hogy a traktort síneken hozzáépítette a cséplőgép elejéhez.

Két kereket elvett a traktorból, kettőt elvett a cséplőből, s most négy kerék tartja a közös épületet, amely úgy néz ki, mintha a traktornak óriási pávafarka nőtt volna.

Működés közben a gép kitűnően dolgozik. Éppen úgy megcsinálja a 130 mázsát na-

ponta, mint a hasonló, traktorral hajtott cséplők, de sokkal egyszerűbb, már munka közben is, a kezelése.

Az igazi előny akkor látszik meg, amikor a gép befejezi a cséplést és új helyre kell vinni.

Tíz perc alatt leszerelték az egész gépet, s már robogott is a szomszéd tanya felé, ahol egy pillanat alatt odaállt a kazal alá.

Egy tanyán feltűnt nekem egy miniatűr szélmalom. Az egész akkora, mint egy sifon. Deszkából van az egész.

— Csekélység e mind — mondta szerénykedve a gazda, aki csinálta.

Kinyitotta a malmocska ajtaját, s bent van egy darálókö, 15 collos, kézidarálónak a köve. Hátralé két szárnyú szélmalomkerék; ha a szél iránya változik, játszva s fél kézzel lehet egy tengelyen körbeforgatni s a széllal szemben beállítani. A szélkerekeken jó vész volt, de már elnyűtt, s a malom így is ör.

— Tizenkilencben csináltam, már nagyon meg van pusztulva. Rögtön darál. Egy óra alatt hét-nyolc kilót lead. Nem kell ezzel sokat babrálni, csak néha megnézzük, van-e még a garatban, nem jár-e üresen. Osztán megyek szántani.

Hogy annyira érdeklő a társaságot, megmagyarázza:

— Úgy is lehetne csinálni, hogy a teteje forogjon, de avval több ficomónia van, akkor fent majorpántot kell csinálni. Érdekesebb ennél ez a viziduda, mer ezt az idén csináltam.

A kút mellett felvesz egy tülökformára szabott nyárfacsövet, körülbelül százhusz centiméter hosszú. Két darabból van s úgy van kivájva, símán kiégetve, aztán „összenádolva”, ahogy a csónakot szokták, sással az eresztékeken.

Felveszi, fújja. Oly takarosán kifújja rajta a takarodót, hogy a gépnél a legények be akarják szüntetni a cséplést.

A sofőrünk vásárhelyi parasztfiú, megnézi, megszagolja, azzal kipróbálja és még szében kezd fúdogálni rajta.

Alig van szerszám a tanyán, amelyen valami javító változtatást ne tenne a kisgazda. Milyen kár, hogy nem gyűjtik a szakemberek.

Magyarországon körülbelül háromszor annyi zenetanár van, mint amennyi gazdasági szaktanító. Pedig mintha az emberek Magyarországon inkább a mezőgazdaságból élének.

Igaz, az a kevés intézet is alig telik meg, amennyi van a gazdasági oktatás részére.

— De hogy lehet azt kívánni — mondja egy tanyai gazda —, hogy az ember a fiát elküldje gazdasági iskolába, amikor már munkaerő. És annyit fizessen érte, amit semmiképpen nem bír előteremteni. Nem lehetne megcsinálni, hogy szaktanár jöjjön ki ide hozzánk? Ahogy egy kisjánykához eljár a zongoratanár. Vagy az orvos. Osztán itt tanítson mög benünket, hogy mit cselekegyünk.

Gondolkozva néz maga elé:

— De hát ahhoz az kéne, hogy ű is tuggyon valamit a gazdasághoz.⁶

⁶ Vásárhelyi Újság, 1933. augusztus 20. 1—2.

Nagy Gyula megjegyzése:

A Vásárhelyi-pusztán is a múlt században a gabona aratása megegyezett a szénabetakarítással, vagyis: a gabonát a tarlóra *levágták* s a levágott rendekből *vontatókat* raktak, majd az Alföld-szerte elterjedt *vontatókocsival*, az ún. *bolondkocsival* (amely nem vásárhelyi találmány) a *szérűbe* vontatták, majd ott lóval, később *kocsival elnyomatták*. A századforduló után pedig a cséplőgép mellé húztatták, s ott mint a kaparékot favillával a cséplőgépre feladogatták. (Nagy Gyula: Hagyományos földművelés a Vásárhelyi-pusztán. Néprajzi Közlemények VII. 2. Bp., 1963. 26—92.) A cséplőgép elterjedésével módosult az aratás rendje is: a gabonát a talpon álló gabonára *rávágták*, a rendből *kukával* vagy sarlóval kéve nagyságú markot szedtek s a tarlóra fektetett kötélbe helyezték. A kévét *keresztkebe* rakták, majd lócsös kocsival behordták a tanya alá, ahol *asztagba* került és géppel *elcséplették*. (Orosháza néprajza. Szerk.: Nagy Gyula. Orosháza, 1965. Nagy Gyula: Földművelés. 137—165.)